

Ст. викладач кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ
Чекмарьова І.М.

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ПІДВИЩЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ НАСЕЛЕННЯ

CRIME PREVENTION IN BOUNDARY REGIONS OF THE SOUTH OF UKRAINE BY MEANS OF RAISING PUBLIC LEGAL CULTURE

Ключові слова: злочинність у регіонах, прикордонні регіони, Південь України, «культура», «правова культура», фактори злочинності, запобігання злочинності у прикордонних регіонах.

Key words: criminal activities in regions, boundary regions, south of Ukraine, “culture”, “legal culture”, crime factors, crime prevention in boundary regions.

Постановка проблеми. Впродовж останніх років в Україні відбувається реформування правоохоронної системи країни. Зокрема, це стосується пошуку нових форм і видів організації, структури та специфіки діяльності органів юстиції, поліції, прокуратури, судової системи, прикордонних органів і т.д. Велике значення, безумовно, тут відводиться нормативно-правовому забезпеченню правопорядку у країні. Між тим, старі форми запобіжної діяльності, за яких домінуючими були заходи кримінально-правових репресій виявилися не ефективними. Вони, в основному, породжували в якості негативного свого наслідку зростання рецидивної, професіональної і латентної злочинності. За таких умов поза увагою правоохоронців залишився такий важливий профілактичний регулятор суспільних відносин, як культура і її можливості у запобіганні злочинності в умовах конкретних територій України.

Актуальність теми дослідження. У теперішній час спостерігається перехід від старої форми до принципово нової моделі забезпечення законності у нашій державі та окремих її територіях. В умовах регіоналізації та євроінтеграції принципово важливим завданням для правоохоронної системи виявилася побудова такої системи протидії злочинності, за якої враховується регіональна специфіка, зокрема, культурологічна складова життєдіяльності населення окремих територій, які є невід'ємними складовими цілісної унітарної держави України. В умовах зростання злочинності, пов'язаної із незаконним перетинанням кордону, анексією АР Крим та військової агресії на Сході України актуалізується питання дослідження проблем злочинності у Прикордонних регіонах Півдня України. Особливо це стосується пошуку нових - не репресивних форм зміцнення законності на цих територіях. Культура, як невід'ємна складова життя населення, і, правова культура – важливий її сегмент, розглядаються нами в якості природних – не репресивних регуляторів суспільних процесів, а отже, окреслене вважається вагомим і ефективним внутрішнім резервом у запобіганні злочинності. Виявлення ролі та значення культури для суспільного життя, можливостей у запобіганні злочинності не репресивними заходами ставлять проблематику пізнання правової культури у розряд відносно автономного об'єкта і самостійної мети наукового дослідження.

За таких умов перед дослідником **актуалізується**, принаймні, вирішення декількох теоретико - практичних **завдань**: по-перше, визнання територій регіонів прикордонної групи Півдня України в якості специфічного кримінологічного елемента; по-друге, дослідження територіальної специфіки злочинності, як анти культурного сегменту життя населення; по-третє, встановлення природи, сутності і резервних можливостей культурологічного впливу на зниження показників злочинності.

Стан дослідження. Територіальні відмінності і регіональна специфіка злочинності традиційно розглядалися в якості важливого атрибуту кримінологічних досліджень. Цим питанням приділяли належну увагу

зарубіжні і вітчизняні вчені. Так, А.І. Долгова¹ і К.Т.Ростов² обіймалися проблемами методології регіонального аналізу злочинності. Колектив авторів під керівництвом В.В. Голіни займався питаннями запобігання злочинності неповнолітніх у такому прикордонному регіоні, як Харківська область³, а пізніше досліджували можливості державного програмування і регіонального планування заходів запобігання злочинності в Україні⁴. А.М. Бабенко комплексно вирішував проблему запобігання злочинності у регіонах України^{5,6,7,8}. Свого часу він вперше поставив аналіз і запобігання злочинності у прикордонних регіонах у розряд актуальної сучасної наукової парадигми⁹. А серед не репресивних заходів запобігання злочинності вчений прямо називає релігійні заходи, культурні традиції та звичаї в якості перших і найперспективніших^{10,11,12}.

¹ Методика изучения территориальных различий преступности и их причин: [метод. пособ.] / [А. И. Долгова, Н. В. Кривошекова, Ю. Г. Козлов, В. А. Серебрякова и др. (ответ. ред. А. И. Долгова)]. – М. : Всесоюзный научно-исследовательский институт проблем укрепления законности и правопорядка. – 1989. – 140 с.

² Ростов К. Т. Методология регионального анализа преступности в России: дисс. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.08. «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Константин Тимофеевич Ростов . – Санкт-Петербург, 1998. – 422 с.

³ Голіна В. В. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження : монографія / В. В. Голіна, В. П. Ємельянов, В. Д. Водник,

⁴ Голіна В. В. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний ; за заг. ред. В. В. Голіни. – Х. : Право, 2012. – 304 с.

⁵ Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір : монографія / А. М. Бабенко – Одеса : ОДУВС, 2014. – 416 с.

⁶ Бабенко А. М. Кримінологічна класифікація регіонів України та її значення для протидії злочинності / А. М. Бабенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 3 (137). – С. 116–123.

⁷ Бабенко А. Н. Криминологическая обстановка в регионах: понятие, характеристика, значение для борьбы с преступностью / А. Н. Бабенко // *Legea si Viata*. – 2014. – № 8/3(272). – С. 3–7.

⁸ Бабенко А. Н. Прогнозирование, планирование и программирование противодействия преступности на основе знаний ее региональных особенностей / А.Н. Бабенко // *Legea si Viata*. – 2015. – № 1(277). – С. 39–44.

⁹ Бабенко А. М. Шляхи вдосконалення запобігання злочинності в прикордонних регіонах України / А. М. Бабенко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2014. – № 3. – С. 16–18.

¹⁰ Бабенко А. М. Історичні, культурологічні та релігійні фактори впливу на злочинність в регіонах України / А. М. Бабенко // Роль права та закону в громадянському суспільстві : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 8–9 лютого 2013 року). – К.: Центр правових досліджень, 2013. – С. 116–119.

¹¹ Бабенко А. М. Профілактичні можливості традицій та звичаїв у регіональній системі запобігання злочинності / А. М. Бабенко // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2013. – №4(55). – С. 68–72.

¹² Бабенко А. М. Вплив кримінальної субкультури на злочинність в регіонах України / А. М. Бабенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія «Право». – 2013. – Випуск 22. – Частина II. – Том 3. – С. 12–15.

Група вчених: С.Ф. Денисов^{13,14}, К.С.Босак¹⁵, В.Я.Конопельський¹⁶ та інші виділяють культурні традиції та звичаї у ранг самостійних елементів не репресивної системи запобігання злочинності. Віддаючи належне роботам перелічених вчених, зауважимо, що запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України шляхом підвищення правової культури населення до сьогодні не стало самостійним об'єктом кримінологічного дослідження. Між тим, вище вказані роботи стали важливою складовою теоретичного і методологічного забезпечення нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Як зазначалося, останніми роками увага вітчизняних кримінологів привертається до пошуку нових – не репресивних заходів запобігання злочинності. Відповідь на кримінологічні загрози сьогодення часто знаходять у дослідженні можливостей профілактичного впливу культури на злочинність. Такий підхід не є випадковим, оскільки традиційні заходи запобігання злочинності у сучасних умовах загострення суспільних протиріч виявилися неефективними. Особливо чітко це перестежується за статистичними даними прикордонних регіонів Півдня України.

Під прикордонним регіоном Півдня України ми розуміємо цілісну сукупність об'єднаних прикордонних агломерацій – областей, які формують міжрегіональні транскордонні асоціації. Іншими словами ми розглядаємо Одеську, Миколаївську і Херсонську області, як єдиний «макрорегіон», схожий за культурологічними ознаками, особливістю соціально-економічного розвитку, подібністю за природними умовами, рекреаційним і ресурсним потенціалом, єдністю виробничої сфери, територіальною

¹³ Денисов С. Ф. Кримінальна субкультура як можливий комплекс ціннісних детермінантів у формуванні поведінки особи молодіжного віку / С. Ф. Денисов // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 2. – С. 253–256.

¹⁴ Денисов С. Ф. Молодіжна кримінальна субкультура / С. Ф. Денисов // Вісник ЗЮІ ДДУВС. – 2010. – № 3. – С. 162–169.

¹⁵ Босак К.С. Традиції та звичаї в системі заходів запобігання злочинності в Україні дис. ...кандид. юрид.наук: спец.12.00.08/ К.С.Босак. – Запоріжжя, 2015. – 225 с.

¹⁶ Конопельський В.Я. Про вплив кримінальної субкультури на ефективність реалізації на практиці принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань в Україні / В.Я.Конопельський // Пенітенціарна ідея Георгія Радова: минуле, сьогодення, майбутнє : збірник матеріалів круглого столу (м.Київ, 6 лютого 2014 р.).-К.: Інститут кримінально-виконавчої служби, 2014.-С. 90-92.

приналежністю до кордонів Європейського Союзу, ступенем схожості та місцем у економічній системі держави, ступенем інтегрованості до світової міжнародної діяльності, схожістю за культурологічними, соціально-економічними та демографічними параметрами. Не важко помітити^{17,18}, що даний регіон розташований на перетині важливих державних і міждержавних морських та суходільних шляхів Азово-Чорноморського басейну. АР Крим, за даними відомого Одеського конституціоналіста І.Й. Магновського, відноситься до схожого, але відносно самостійного за соціально-економічними та культурологічними параметрами територіально-просторового центру¹⁹. Отже, АР Крим знаходиться за межами цієї частини нашого дослідження. Що стосується криміногенної обстановки у досліджуваних регіонах, то за офіційними статистичними даними^{20,21,22,23} вони характеризуються помітно високим рівнем злочинності і нерівномірним її територіальним розподілом. Наприклад, якщо у 2015 році в **Одеській** області зафіксовано 29364 злочинів(9212 (31%) особам вручено повідомлення про підозру, то у **Херсонській** області зафіксовано майже у 2 рази менше – [16071](#) злочинів, а [8036](#) (50%) особам вручено повідомлення про підозру; у **Миколаївській** області ці показники становлять, відповідно [19454](#) злочинів [7197](#) (36%) особам вручено повідомлення про підозру. Для порівняння, у західних регіонах України рівень злочинності у 2-3 рази є меншим.

¹⁷ Голіков А. П. Регіональна економіка та природокористування : навчальний посібник / А. П. Голіков, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, П. О. Черномаз ; за ред. А. П. Голікова. – 2-ге видання. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 352 с.

¹⁸ Манів З. О. Регіональна економіка : навчальний посібник / З. О. Манів, І. М. Луцький, С. З. Манів. – Львів : «Магнолія 2006», 2011. – 638 с.

¹⁹ Магновський І. Й. Конституційно-правове регулювання територіального устрою України: історія, сучасність, перспективи: автореф. дис...докт. юрид. наук: спец: 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право/І.Й.Магновський. – Харків, 2015.– 40 с.

²⁰ Стан та структура злочинності в Україні (2011–2012 р.р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/doccatalog/list?currDir=67108>. – Назва з екрану.

²¹ [Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2015 року](#) /Прокуратура Одеської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://od.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=112365&libid=&sort=addtime&tsort=des. – Назва з екрану.

²² [Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2015 року](#) /Прокуратура Херсонської області[Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://pho.gov.ua/nformasya/nformasya-v-organi-vladi/115-nformasya-pro-stan-zakonnost-v-hersonsky-oblast-za-2011-rk-ch2.html>. – Назва з екрану.

²³ [Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2015 року](#)/Прокуратура Миколаївської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://myk.gp.gov.ua/ua/statnik.html#>. – Назва з екрану.

Приміром, у Закарпатській області зареєстровано 11378 злочинів, з них [4718](#) (41%) особам вручено повідомлення про підозру; у **Івано-Франківській** області зареєстровано, відповідно [8512](#) злочинів, [2929](#) (34%) особам вручено повідомлення про підозру. Звертає на себе той факт, що не лише по країні, в цілому, а і за окремими регіонами відбулося зростання злочинності. Наведені показники багато в чому залежать від культурологічних особливостей регіонів, місцевих традицій та звичаїв населення, їх відношенням до закону та психологічною готовністю (або неготовністю) додержуватися закону.

Важливість вище наведеної інформації, насамперед, полягає у тому, що вона дає цілісне уявлення про стан злочинності і її особливості на конкретних територіях, що дозволяє зважено підійти до організації запобігання злочинності. В тому числі і культурологічними засобами.

Нагадаємо, що запобіжний вплив є тиском, цілеспрямованими зусиллями відповідних суб'єктів на ті криміногенні об'єкти, які у взаємозв'язку з іншими чинниками породжують явища, що обумовлюють злочинність, злочинну мотивацію і поведінку, а також активізацію антикриміногенних чинників, з метою поступового усунення їх дій і недопущення (зменшення) злочинних проявів.

Тому теоретично і практично важливо навчитися виокремлювати ті чи інші криміногенні (для кожного суб'єкта) об'єкти з детермінаційного комплексу. Будь-який суб'єкт повинен слушно знати об'єкт, з яким він має справу²⁴.

Успіх будь-яких реформаційних процесів, за вірним (вдалим) висловленням В.К. Грищука, значною мірою залежить від наявності ефективного суспільного механізму регулювання і забезпечення правопорядку зокрема²⁵.

²⁴ Голіна В.В. Запобіжний вплив на злочинність: постановка проблеми/В.В.Голіна// Протидія злочинності в Україні: кримінально-правові та кримінологічні аспекти: матер. Все- укр. наук.-практ. семінару (м. Миколаїв, 26 травн. 2016 р.). – Миколаїв: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2016. – С.31-34 [с.244].

²⁵ Гришук В.К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини: [монографія]/В.К. Гришук. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Хмельницький: Хмельницький університет управління і права, 2013. – 768 с.

Визначивши окреме місце культури у регіональній системі запобігання злочинності, зазначимо, що культура (від лат. – виховання, освіта, розвиток) – це сукупність штучних порядків і об’єктів, створених людьми у додаток до природних, заучених форм людської поведінки і діяльності, набутих знань, образів самопізнання і символічних позначень навколишнього світу^{26,27}. У кримінологічному розумінні, культура – це певна сукупність соціально придбаних і трансформованих з покоління в покоління значимих символів, ідей, цінностей, звичаїв, вірувань, традицій, норм і правил поведінки, за допомогою якої люди організовують свою життєдіяльність²⁸.

У цьому контексті, О.М. Костенко виводить важливу для нас теоретико-методологічну кримінологічну формулу: «Культура – мати порядку!, а Закон – це інструмент забезпечення порядку, що приводиться в дію залежно від соціальної культури людей»²⁹. Перефразуючи вченого³⁰, зазначимо, що згідно з цією формулою культура людей визначає їх життя, рівень правопорядку, той або інший стан злочинності на конкретних територіях тощо. Справжня правова держава – це держава, яка функціонує за законами природного права, бо ґрунтується на правовій культурі громадян, котра полягає в достатній узгодженості їх волі і свідомості із законами, діючими у державі. Культура громадян є визначальним чинником соціального упорядкування, бо лише вона здатна усувати у суспільстві свавілля, проявом якого є соціальне зло, в тому числі злочинність. Культура громадян тут виступає основою усіх галузей національної безпеки і, зокрема, кримінологічної безпеки³¹. У кримінологічному вимірі свідомість, мотивація і поведінка людей на конкретних територіях регулюються вже не стільки

²⁶ Культурология. XX век. Энциклопедия. 1998. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_culture/693/%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%94%D0%98%D0%A6%D0%98%D0%98. – Назва з екрану

²⁷ Культурология XX век. Энциклопедия. Т.2. – СПб. : Университетская книга ; ООО «Алетейя», 1998. – 447 с.

²⁸ Корецкий Д.А. Криминальная субкультура и её криминологическое значение. – СПб.: Издательство Р.Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. – 243 с.

²⁹ Костенко О.М. Культура і закон у протидії злу: [монографія]/О.М. Костенко. – К.: Атіка, 2008. – 352 с.

³⁰ Костенко О.М. Культура і закон у протидії злу: [монографія]/О.М. Костенко. – К.: Атіка, 2008. – 352 с.

³¹ Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.

біологічними потребами, скільки соціальними інтересами і потребами, загально визнаними нормами і правилами їх задоволення. У науковому обігу цей інститут найчастіше використовується у значенні «правової культури».

Що ж стосується правової культури, то це особливий різновид і невід'ємна частина загальної культури, що становить систему духовних і матеріальних цінностей в сфері функціонування права, розвинутих суспільством завдяки постійному вдосконаленню заходів просвітницько-освітнього характеру з урахуванням загальнолюдських цінностей та визначає рівень правового прогресу конкретного суспільства³².

На сьогодні навряд чи варто заперечувати вплив релігії, культури, традицій та звичаїв на певний стан суспільних відносин і на злочинність, а отже, не можливо й заперечувати їх запобіжні якості. Позитивний досвід мирного співіснування в Україні різних конфесій і народів, що зберегли свої культурні особливості, традиції, звичаї, зразки толерантної поведінки, у сучасних умовах заслуговують на поглиблене їх вивчення і осмислення з метою використання у регіональній системі протидії злочинності³³.

Суттєвим недоліком, що негативно впливає на стан злочинності у прикордонних регіонах Півдня України є відсутність врахування під час організації запобігання злочинності культурологічної складової, а саме, відсутність чіткої системи ідеологічного, інформаційного і правового виховання місцевого населення. Звертає на себе увагу той факт, що регіональні державні і правоохоронні органи і суспільні інститути самоусунулися від таких важливих профілактичних заходів, як правове виховання місцевого населення.

Наступним важливим напрямком підвищення правового виховання населення є налагодження взаємодії правоохоронних органів із громадськими організаціями і церквою. Саме ці інститути, в силу високої довіри до них, можуть виявитися ефективними провідниками ідеї

³² Скаун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скаун. – К. : Алера ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.

³³ Бабенко А. М. Профілактичні можливості традицій та звичаїв у регіональній системі запобігання злочинності / А. М. Бабенко // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2013. – №4(55). – С. 68–72.

формування високої правосвідомості, і відповідальності населення конкретних територій.

У кримінологічній літературі культурні традиції поділяються на *позитивні* та *негативні*. До позитивних належать: *патріотичні* – що складаються у боротьбі за визволення, незалежність, національний суверенітет; *культурні* – пов’язані зі святами, культурним естетичним відпочинком; *побутові* – що регламентують поведінку людей у побуті; *військові* – пов’язані з проходженням військової служби, захистом держави, поведінкою людини у бою; *спортивні* – регламентують поведінку людини, зайнятою спортивною діяльністю. *Негативні* – це реакційні, консервативні традиції та звичаї, що пов’язані з родоплемінними феодальними пережитками: *побутові*, що відображають безправність жінок у родині та сім’ї. Сюди ж відносяться такі, як культура поведіння у *громадських місцях* – на відпочинку, під час проведення вільного часу; та *шкідливі* – вживання алкоголю на свята, весілля, похорони; незаконний посів або вирощування снотворного маку чи конопель; викрадання нареченої тощо. Найбільш небезпечною формою прояву негативних традицій та звичаїв є *кримінальні*, – такі, як кровна помста, застосування сили за образу, «закони блатного життя», «правила кримінальної поведінки злочинців у законі» і т.д.. Останні являють собою специфічний феномен, що у юридичній літературі отримав назву «кримінальної субкультури».

Під час організації запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України державним та правоохоронним органам необхідно планувати профілактичні заходи з урахуванням ступеню розповсюдженості на цих територіях позитивних та негативних культурних традицій та звичаїв. При цьому потрібно підсилювати та підтримувати дію перших, і, обмежувати та зменшувати вплив на населення других.

Висновок. Підсумовуючи, хотілося б звернути увагу на широкі можливості удосконалення системи запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України за рахунок врахування культурологічних

особливостей місцевого населення, специфіки менталітету і підвищення рівня правосвідомості населення. При цьому, загальнодержавна система і програма запобігання злочинності має ґрунтуватися на регіональній системі. Центральне місце у регіональній системі запобігання злочинності має відводиться заходам ідеологічного і правового характеру, підвищенню рівня культури і правового виховання місцевого населення. Регіональним правоохоронним органам необхідно планувати профілактичні заходи з урахуванням ступеню розповсюдженості на їх території позитивних та негативних культурних традицій та звичаїв. При цьому потрібно підсилювати та підтримувати дію перших, і, обмежувати та зменшувати вплив на населення других.

Анотація

У статті представлені результати дослідження феномену злочинності у прикордонних регіонах півдня України. Визначено поняття і перелік прикордонних регіонів півдня України. Представлено Одеську, Миколаївську і Херсонську області як єдиний «макрорегіон», схожий за культурологічними ознаками, особливістю соціально-економічного розвитку, подібністю за природними умовами, рекреаційним і ресурсним потенціалом, єдністю виробничої сфери тощо. Наведені основні кількісно-якісні ознаки злочинності на територіях Одеської, Миколаївської та Херсонської областей. Порівняно специфіку злочинності у південних регіонах з іншими територіями України. У роботі акцентується увага на великих профілактичних можливостях культури у запобіганні злочинності.

Summary

The article presents the results of analysis of crime phenomenon in boundary regions of the south of Ukraine. A definition and a list of boundary regions of the south of Ukraine are given. Odesa, Mykolaiv and Kherson regions are presented as a single “macroregion” similar in cultural characteristics, peculiarity of social and

economic development, sameness of natural environment, recreation and resource potential, unity of production sphere, etc. The article provides quantitative and qualitative characteristics of criminal activities within Odesa, Mykolaiv and Kherson regions. A comparison is made of specific features of crime in the southern regions and of those in other territories of Ukraine. The paper focuses on great proactive capabilities of culture in terms of crime prevention.

Використана література

1. Методика изучения территориальных различий преступности и их причин: [метод. пособ.] / [А. И. Долгова, Н. В. Кривощекова, Ю. Г. Козлов, В. А. Серебрякова и др. [ответ. ред. А. И. Долгова]]. – М. : Всесоюзный научно-исследовательский институт проблем укрепления законности и правопорядка. – 1989. – 140 с.

2. Ростов К. Т. Методология регионального анализа преступности в России: дисс. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.08. «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Константин Тимофеевич Ростов . – Санкт-Петербург, 1998. – 422 с.

3. Голіна В. В. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження : монографія / В. В. Голіна, В. П. Ємельянов, В. Д. Водник, В. С. Батиргарєєва та ін. ; за заг.ред. професорів В. В. Голіни та В. П. Ємельянова. – Х. : Право, 2006. – 292 с.

4. Голіна В. В. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний ; за заг. ред. В. В. Голіни. – Х. : Право, 2012. – 304 с.

5. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір : монографія / А. М. Бабенко – Одеса : ОДУВС, 2014. – 416 с.

6. Бабенко А. М. Кримінологічна класифікація регіонів України та її значення для протидії злочинності /А. М. Бабенко// Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 3 (137). – С. 116–123.

7. Бабенко А. Н. Криминологическая обстановка в регионах: понятие, характеристика, значение для борьбы с преступностью / А. Н. Бабенко // *Legea si Viata*. – 2014. – № 8/3(272). – С. 3–7.

8. Бабенко А. Н. Прогнозирование, планирование и программирование противодействия преступности на основе знаний ее региональных особенностей / А.Н. Бабенко // *Legea si Viata*. – 2015. – № 1(277). – С. 39–44.

9. Бабенко А. М. Шляхи вдосконалення запобігання злочинності в прикордонних регіонах України /А. М. Бабенко // *Південноукраїнський правничий часопис*. – 2014. – № 3. – С. 16–18.

10. Бабенко А. М. Історичні, культурологічні та релігійні фактори впливу на злочинність в регіонах України / А. М. Бабенко // *Роль права та закону в громадянському суспільстві : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 8–9 лютого 2013 року)*. – К.: Центр правових досліджень, 2013. – С. 116–119.

11. Бабенко А. М. Профілактичні можливості традицій та звичаїв у регіональній системі запобігання злочинності / А. М. Бабенко // *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. – 2013. – №4(55). – С. 68–72.

12. Бабенко А. М. Вплив кримінальної субкультури на злочинність в регіонах України / А. М. Бабенко // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. – Серія «Право». – 2013. – Випуск 22. – Частина II. – Том 3. – С. 12–15.

13. Денисов С. Ф. Кримінальна субкультура як можливий комплекс ціннісних детермінантів у формуванні поведінки особи молодіжного віку / С. Ф. Денисов // *Південноукраїнський правничий часопис*. – 2009. – № 2. – С. 253–256.

14. Денисов С. Ф. Молодіжна кримінальна субкультура / С. Ф. Денисов // *Вісник ЗЮІ ДДУВС*. – 2010. – № 3. – С. 162–169.

15. Босак К.С. Традиції та звичаї в системі заходів запобігання злочинності в Україні дис. ...кандид. юрид.наук: спец.12.00.08/ К.С.Босак. – Запоріжжя, 2015. – 225 с.

16. Конопельський В.Я. Про вплив кримінальної субкультури на ефективність реалізації на практиці принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань в Україні / В.Я.Конопельський // Пенітенціарна ідея Георгія Радова: минуле, сьогодення, майбутнє : збірник матеріалів круглого столу (м.Київ, 6 лютого 2014 р.).-К.: Інститут кримінально-виконавчої служби, 2014.-С. 90-92.

17. Голіков А. П. Регіональна економіка та природокористування : навчальний посібник / А. П. Голіков, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, П. О. Черномаз ; за ред. А. П. Голікова. – 2-ге видання. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 352 с.

18. Манів З. О. Регіональна економіка : навчальний посібник / З. О. Манів, І. М. Луцький, С. З. Манів. – Львів : «Магнолія 2006», 2011. – 638 с.

19. Магновський І. Й. Конституційно-правове регулювання територіального устрою України: історія, сучасність, перспективи: автореф. дис...докт. юрид. наук: спец: 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право/І.Й.Магновський. – Харків, 2015. – 40 с.

20. Стан та структура злочинності в Україні (2011–2012 р.р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/doccatalog/list?currDir=67108>. – Назва з екрану.

21. [Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2015 року](#) /Прокуратура Одеської області[Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://od.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=112365&libid=&sort=addtime&tsort=des. – Назва з екрану.

22. [Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2015 року](#) /Прокуратура Херсонської області[Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://pho.gov.ua/nformasya/nformasya-v-organi-vladi/115-nformasya-pro-stan-zakonnost-v-hersonsky-oblast-za-2011-rk-ch2.html>. – Назва з екрану.

23. [Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2015 року](http://myk.gp.gov.ua/ua/statnik.html#)/Прокуратура Миколаївської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://myk.gp.gov.ua/ua/statnik.html#>. – Назва з екрану.

24. Голіна В.В. Запобіжний вплив на злочинність: постановка проблеми/В.В.Голіна// Протидія злочинності в Україні: кримінально-правові та кримінологічні аспекти: матер. Все- укр. наук.-практ. семінару (м. Миколаїв, 26 травн. 2016 р.). – Миколаїв: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2016. – С.31-34 [с.244].

25. Гришук В.К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини: [монографія]/В.К. Гришук. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Хмельницький: Хмельницький університет управління і права, 2013. – 768 с.

26. Культурология. XX век. Энциклопедия. 1998. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_culture/693/%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%94%D0%98%D0%A6%D0%98%D0%98. – Назва з екрану

27. Культурология XX век. Энциклопедия. Т.2. – СПб. : Университетская книга ; ООО «Алетейя», 1998. – 447 с.

28.Корецкий Д.А. Криминальная субкультура и её криминологическое значение. – СПб.: Издательство Р.Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. – 243 с.

29. Костенко О.М. Культура і закон у протидії злу: [монографія]/О.М. Костенко. – К.: Атіка, 2008. – 352 с.

30.Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.